

MÉSZÖLY MIKLÓS

*Motívumok*¹ 3

(SZÖVEGKÖZLÉS)

A közreadó jegyzete

Mészöly korai feljegyzéseit tartalmazó, *Motívumok* (1948–1955) jelzetű, feldolgozás alatt álló, kéziratos noteszában olvasható *A három burgonyabogár*² című prózai szöveg vázlata, pretextje, tervezete. Az utalásokban még néhány elbeszélés motívumai felismerhetők. A végleges változat első bekezdése: „Emlékszem, 47 őszén egyszerre összejött minden. Kezemen-lábamon kiújult a háborús fagyás, és már vagy harmadszor dobták vissza a kérvényemet, amiben fizetésemelést kértem. És akkoriban szakítottam Bődével is – igaz, hogy undokul, de igazságom tudatában mégis. És ez sok volt. Az eső is sok volt. Néha úgy rémlik, hogy azon az őszen folyton esett. Pedig aznap, amikor defektet kaptunk Ireg előtt, éppen hogy kopogós hideg volt, majdnem tél. Ez este hét óra felé történt. Korán sötétedett. A tájból úgyszólván semmit se láttunk, csak egy rombusz formájú csószkunyhót meg valami mély szurdikot az út bal oldalán. Dideregve topogtunk az autó körül. Ger Arany fűtött szobát ígért nyolc órára, borsos körözöttet pálinkás teával – és Janikát, az iregi főjegyző kilencvenkilós feleségét, aki állítólag mindig mandulaszagú, és pici a szája.”

A színopszisa emlékeztető korabeli feljegyzést betűhíven közöljük, csupán az ékezetes betűket illetően eszközöltünk néhány kisebb javítást.

THOMKA BEÁTA

A három burgonyabogár

- 1.) Ger Arany³ lakásán. Hadiszalma háziasszony. Cigaretta-papír. Sarkon az ?Inlistecker?-féle magtár.
- 2.) Régi kollégiumi épületben az iroda. Emelet. Mint egy osztályteremben, asztalok mellett, vagy 40-en. Főnök.
- 3.) Az elégetett akta.

¹ Szövegközlés a szerző kéziratos hagyatékából (a notesz 24–30. oldala) a Mészöly Miklós Egyesület kuratóriumának jóváhagyásával. A naplónotesz 102–118. oldalának anyaga a *Jelenkor* 2005. 1:17–20., a 175–178. oldalak pedig a *Kalligram* 2005. valamely következő számában olvashatók.

² A noteszbe beragasztott 13 kis cédulán olvasható a szöveg. Végleges, publikált változat: 'A három burgonyabogár', *Jelenkor* 1962. 3:277–286., *Jelentés öt égeréről* (1967), Magvető: 226–249. A kötetbeli közlés alatt az 1960 keltezés olvasható, az *Alakításokban* (1975) 1962.

³ *A három burgonyabogár* szereplője: a név az *Ami jön* (*Képsorok egy elképzelt filmhez*) című hosszabb szövegben is felbukkan in. *Szárnyas lovak* (1979), Szépirodalmi: 178–266.

- 4.) Az ?Inlistecker?-ügy.
 5.) Alejnyik ezredes⁴. Jótételi szállítás. Alejnyik bezárja őket a [olvashatatlan] szobába, míg a jelentést el nem készítik.
 6.) Utca az orosz dzsippel. Iván és Mihail.
 7.) Kisvarga háziasszonyától hordó bort vesznek, kint a tanyában fogyasztják. Kisap.
 8.) Burgonyabegyűjtő úton.⁵ Őz. Defekt. Dunaföldvár. Hajnali vadászat. Egy ismeretlen nő lakásán.
 9.) A lakásról: a rendőrség el. Huza-vona. Igazoltatás nem megy, iratok nincsenek nála. Gyanus. Viszik egyik községből, parancsnokságról a másikra. Végül Alejnyik, nagy ebéd.
 10.) Báta. Zsilip⁶. Ellenőr. Gyilkosság. Emma. Prauntner. Állatorvos és a kislánya: viszony az apával.
 11.) Infláció: út Pestre. Minisztérium. Kölni és essencia. Rossz üzlet.
 12.) Felsőíreg. Liszt, éjszaka a malomban. Állatelhajtás éjszaka, szintén, egyik gyűjtőhelyről a másikra.
 13.) Egy magtárban kukorica: semmilyen kimutatásban nem szerepel. Szétosztják a faluban hivatalos ürüggyel. Másképp vitték volna jótételbe.
 14.) Sváb-kitelepítés⁷. A paradicsomvölgye. „Ami-kor... én nem leszek már” Amy-ügy. Csikó és méz.
 15.) Kiutalt bricskán faluról-falura. Györköny: „Ez a bor bírja a tengeri szállítást.[...] Találkozás egy másik csoporttal: együtt vacsora. Utána: a lány lakásán.
 16.) Kortés-úton.
 17.) Hátmögötti város. Valahol a megye északi határán: még a megyéhez tarthatna, de egyikük se tud róla. Kiűritett házak, kongó utcák. Egy ispotályféle, különböző menekültek, továbbutazók. A *bohóc*. Húsvéti zsidó szertartás.

?

— — —

Biztosítók Kiszállás Vargha Pali bácsinál. Alacsony, borostás, görbelábú. Szép szelid feleség. 2 lány. Öreg nagy kujon, falu esze, minden menyecskét ledönt. Pá-

⁴ A név a *Nem felelt meg neki (Wimbletoni jácint)*, 1991: Szépirodalmi című elbeszélésben is szerepel. Mészöly Szederkényi Ervinnek írott levelében is utal rá: Nagy Boglárka szerk. *Séta évgyűjűrűkkel. Mészöly Miklós és Szederkényi Ervin levelezése* (2004) Jelenkor: 18.

⁵ „Mindez úgy kezdődött, hogy a Burgonya Kormánybiztosság ellenőrző villámcsoportok kiküldését rendelte el.” *A három burgonyabogár*

⁶ Az azonos című töredék ugyanezen naplónoteszben olvasható. Publikált változata: *Zsilip (Gimnasztika egy regényhez)*. *Wimbletoni jácint* 1991: 72–78.

⁷ Publikált változat: 'A kitelepítő osztagnál' (1988). *Jelenkor* 1988. 7–8: 577–588. Szerzői megjegyzés: „A »Végleges változatok a hagyatékából« c. sorozatból”. A kötetbeli megjelenéskor (*Wimbletoni jácint* (1990). Szépirodalmi: 79–105.) elmarad ez a megjegyzés, azonban újra felbukkan a *Ballada az úrfiról és a mosónő lányáról* című kötet alcímeként (1991: Szépirodalmi).

linkafőző. Orvvadász. A biztosító vállalat helyi megbízottja: a „lelki előkészítés” a dolga, hogy biztosabbra jöjjenek a városból. Ha maga is meg tudja csinálni a biztosításai ajánlatot, ügynök nélkül is megcsinálhatja. Neki van a legtöbb „elő-készített” ügye.

(Hazai, Adria, Gazdák, Providencia – mindegyik mindennel: élet, baleset, jég, tűz, betörés)

Ki a tanyára az öreggel. Ganés szekérrel. Közben jár a szeme: nyúl, fácánkakas itt-ott. Szekér aljáról, a gané alól puskát szed elő. Rugós szerkezet (mint a búcsúok játékpuskájáé). Töltényeket uraktól eldobott hüvelyből csinál. Puska-port maga, falról kapar salétromot, vasutas barátjától ólomplombákat kap, azt faragja el sörétnek. Gyutacs: piros gyufafejeből – ütésre. Volt rendes puskája is, de a csendőrök elvitték.

Éjjel szarvasles; kis erdő a tanya közelében, a támási⁸ nagy erdőből járnak át a vadak. Leveles ágakkal körülútködi magát. Szúnyogok – de ő mint a bálvány. Két szarvas jön hajnalban. Ráló az egyikre. Fura, nyújtott fújás, sistergés – csönd – aztán egy jóidő múlva durranás, rettenetes füst. De szarvas is. – – –

Bent az irodán, ?Máhr? Miska, könyvelő, zugírász (szerződéseket stb. a parasztoknak, ügyvédeknek) Dadog. „Nem a telefon rossz, én dadogok” mondja. Két szobában dolgoznak az irodán, de telefon csak Máhr Miskáéknál. Megegyeznek, hogy koppantanak a falon, ki jöjjön át telefonhoz: mindenki tudja, hány koppantás kinek szól. Odaát dolgozik a szép Pécsiné. „Akarjátok látni?” De dühös, ha hiába hívják. Máhr a tapperrel szöget ver a falon, pont négyet. Jön Pécsiné. – „Én nem kopogtam, csak szöget verek”. Máskor megint négyet kopog. Pécsiné leteremti. Mire ő: „nem négyet akartam, de tudja, hogy én dadogok.”⁹

– – –

---

⁸ Feltételezhetően: tamási.

⁹ Itt végződnek a feltételezhetően az eseményekkel egyidőben készült és a noteszba ragasztott feljegyzések.